

Pilven varjot vaeltavat

MARIKA TUDEER

Marika Tudeer

Pilven varjot vaeltavat

Marika Tudeer

Pilven varjot vaeltavat

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi 13b § ("tekstin- ja tiedonlounhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2026 Marika Tudeer

Kannen kuva: Karkkilan ruukkimuseo Senkka

Taitto ja kannen suunnittelu: Marika Tudeer

Kustannustoimitus: Saara Henriksson

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763
Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-7581-3

Luku 1

Ida polkaisi vauhtia ja antoi polkupyörän rullata vapaalla mäen alas. Oikealle jäi syksyinen sänkipelto, hetken kuluttua vasemmalle lähde, jonka vastarannalla Salinin mökin paikka näkyi tyhjänä, heinää kasvavana aukkona. Yhä sen näkeminen toi mieleen muistoja. Muistoissa toivo sekoittui alakuloon, ystävyysten ja auttamisen tunteet pelkoon ja suoranaiseen kauhuun. Oli vaikea tietää, täyttyivätkö muistikuvat enemmän suruista vai ilosta. Nyt kaikki oli kuitenkin hyvin, Ida tiesi sen, ja hänen mielensä pulppusi innostusta ja uuden odotusta.

Hän kääntyi lähteen kulmalta etelään ennen Hiilin tilaa. Alamäessä pyörän vauhti taas kiihtyi, piti katsoa ja varoa, ettei sivutieltä tullut hevoskärryjä tai peräti autoa. Niitäkin kylällä näkyi yhä useammin, muitakin kuin Hiilin Silent Northern.

Hän jatkoi aseman suuntaan ja kansakoulun hirsinen, kolmikerroksinen rakennus jäi oikealle. ”Jää hyvästi, kansakoulu, sinne en enää tule!” Ida ajatteli. Hänet valtasi autuas vapauden tunne, hän oli iso ja pärjäävä, hän oli matkalla uuteen elämään. Yhteiskouluun!

Tutun koulun näkeminen toi hänen mieleensä pienen Fiinan, jonka hän oli nähnyt kuluneiden kolmen vuoden aikana yhden ainoan kerran, kun Valpuri ja Fiina olivat päässeet kesänviettoon Pilpalaan. Kirjeet sentään kulki-

vat, ja Ida tiesi Fiinan aloittavan jo toisen luokan kansakoulussa Helsingissä. Muistuttikohan Fiinan koulu ollekaan Pilpalan puukoulua? Pilpalan kansakoulu oli Idan mielestä suuri ja hieno, mutta Valpurin kirjeistä hän oli lukenut, että Tehtaankadun kansakoulu Helsingissä oli kiivistä rakennettu. Ehkä se oli tyystin toisenlainen kuin tämä täällä maalla.

Polkeminen sujui helposti, Ida oli ehtinyt harjoitella ajamista jo pitkään. Oli kulunut jo yli vuosi siitä, kun hän Juho-sedän kanssa huusi polkupyörän kauppias Silveniuksen perikunnan huutokaupasta. Pyhäjärvi ei ollut kaukana Lopen Pilpalasta, ja siellä hän oli käynyt pyörälleen jo kolmesti: ensin kesällä torilla, sitten viime syksynä pääsykokeissa ja tänä kesänä kerran Dahlströmilla kummipoikaa katsomassa.

Reitti oli siis Idalle jo tuttu. Mutkitteleva tie vei Högforsiin asti ja siitä edelleen Fagerkullaan, missä Dahlströmit asuivat.

Koulun jälkeen tie vei halki peltojen kohti Hunsalanmäen jyrkkää seinämää. Ylämäkeen oli raskasta polkea, vaikka tie kulkikin viistosti oikealle jyrkkyyttä loiventaakseen. Ida päätti suosiolla säästää voimiaan ja hyppäsi alas taltuttamaan pyörää rinteessä. Onneksi ylämäki tiesi myös alamäkeä: Talolan kohdalla Hunsalanmäen toisella puolella pääsi kovaa vauhtia polkemattakin.

Ida muisti hyvin sen kerran, kun yhteiskouluun meno oli tullut äidin kanssa ensimmäisen kerran puheeksi.

Opettaja Järvenkivi oli käynyt varta vasten heillä kotona puhumassa. Äiti oli hämmentynyt, kun opettaja oli tullut

pihaan ja koputtanut oveen. Iita arvasi, millä asialla opettaja oli, ja yritti olla huomaamaton, jotta häntä ei käskettäisi pois.

Iita oli laittanut vesikattilan tulelle ja höristänyt korviaan kuullakseen äidin ja opettajan puheet.

- Se on niin lahjakas tyttö, opettaja Järvenkivi sanoi.
- Kai minä sen tiedän, oma on mukulani, vastasi äiti vaimeasti.
- Että jos sitä yhteiskoulua voisitte harkita, opettaja jatkoi.
- Harkita voi, mutta mitäpä se auttaa. Kun ei ole rahaa niin ei ole rahaa.
- Minä kirjoittaisin sellaiset suositukset, että varmasti pääsisi. Joka kymmenes pääsee vapaaoppilaaksi ja Iita olisi varmasti yksi heistä, opettaja vakuutteli.
- Ei me olla enenkään mitään köyhänapuja pyydetty. Pärjätty ollaan. Likka tekee töitä jo, ei kai se täältä mihinkään kortteeriin jouda. Oli vapaaoppilas tai ei, niin kortteeri maksaa kumminkin. Ja junapiletit.

Opettaja jatkoi suostutteluun, mutta mikään ei auttanut. Iita nieleskeli itkuaan samalla kun nosteli kuppeja pöytään. Ymmärsihän hän, että Pyhäjärvi oli liian kaukana. Kortteerissa pitäisi asua, ja vaikka pääsisi päivittäin junallakin, niin sehän olisi tullut vielä kalliimmaksi.

Lopulta äiti oli jo melkein suuttunut, vaikkei tietenkään voinut sitä opettajalle näyttää. Niiaili vain ja pyyteli anteeksi, että opettajalle tällainen turha reissu oli tullut heillä käymisestä.

Juho-setä ymmärsi, miten tärkeää oppikouluun pääsy olisi Iitalle ollut.

- Yritin minä äidillesi puhua, Juho-setä sanoi iltasella.

- Kiitos. Mutta ei äidin päätä käännä mikään.
- Eipä tunnu kääntävän, ei. Mutta jatkoluokalle sinä pääset kumminkin, Juho-setä yritti lohduttaa.
- Niin, mutta ei se ole sama. Ei jatkoluokilta pääse eteenpäin kuin ehkä karjakkokurssille.
- Sinä haluaisit jotakin muuta.
- Kyllä minä lehmistä tykkään. Mutta on niin paljon kaikkea muutakin maailmassa. Lehmät minä jo osaan hoitaa, Ida nieleskeli.
- Noh, noh, eikös tuo sentään ole vähän liikaa sanottu. Aina voi oppia lisää, Juho-setä sanoi.

Ida oli itkenyt ja surrut, pitänyt ensin mykkäkoulua, kun ei valittaakaan uskaltanut. Kesän edetessä hän alkoi pikku hiljaa suostutella ja maanitella äitiä ja lupaila, että varmasti hän jaksaisi polkea koulumatkat Pyhäjärvelle ja auttaa silti äitiä kotitöissä. Lopulta äiti oli ihme kyllä suostunut ja he matkustivat yhdessä pääsykokeisiin. Sitten viime hetkellä äiti taas pyörsi lupauksensa ja sanoi, että Ida oli sittenkin liian pieni vielä.

Oli ollut pakko jatkaa vielä yksi vuosi Pilpalan kansakoulussa. Harmitti ja nolotti, suututtikin, mutta Juho-setä vaakuutti, ettei vuosi kuluu äkkiä, eikä lisäopista ennen yhteiskoulua olisi ainakaan haittaa.

Onneksi yhteiskoulupaikan sai säilyttää, vaikei aloittanutkaan koulua heti pääsykokeen jälkeen. Tieto hyväksymisestä tuli kirjeellä kotiin, koska Ida ja äiti eivät olleet jääneet tuloksia kuulemaan. Hyväksymiskirje oli osoitettu Ida Kauppiselle, ei siis Iitalle. Nimi Ida tuntui heti hyvältä, paremmalta kuin Iita, ja Ida oli päättänyt ottaa sen käyttöönsä. Ruotsinkieliseltähän se vähän kalskahti, mutta väliäkö tuolla. Ida oli jo muutenkin päättänyt opetella ruot-

sin kieltä. Dee tuntui hauskalta suussa, vaikka pilpalalaiset yleensä sanoivat että ree. Ja nimissä tee kuten Iitassakin.

Ehkä nimen voisi myöhemmin muuttaa virallisestikin? Nyt hän ainakin esittäytyi kaikille Idana. Idan sukunimeä ei ollut vaihdettu, vaikka äidin nimi oli jo yli kaksi vuotta ollut Salin. Juho-sedän heille muuttamisesta Salinin mökin palon jälkeen oli kulunut jo lähes kolme vuotta, Toivo-veljen syntymästä kaksi.

Ja totta oli, että ylimääräinen vuosi kansakoulussa oli kulunut nopeasti. Tässä hän nyt oli, matkalla ihan yksin yhteiskouluun!

Idan muistelut katkesivat, kun hän saapui Talolan mäelle ja näki tilan vanhaemännän kulkevan kananruoka-astian kanssa riihen kulmalla. Piti pysähtyä ja nousta pyörältä sanomaan hyvät päivät, eihän Idalla ollut kiirettä.

– Minnekä kauas sitä niin vauhdilla? Talolan emäntä uteli.

– Pyhäjärvelle minä, yhteiskouluun, Ida vastasi ja tunsi ylpeyttä niin sanoessaan.

– Jaa se yhteiskoulu, niin. Etkös sinä jo viime vuonna siellä aloittanut?

– En minä. Pääsin kyllä pääsykokeista läpi, mutta ei äiti sittenkään antanut aloittaa.

– Niin että huomenna koulu alkaa? Mutta tänään jo menet? Talolan emäntä jatkoi uteluaan.

– Huomenna vasta alkaa koulu. Minä menen valmiiksi Pyhäjärvelle, niin en varmasti myöhästy ensimmäisenä aamuna, Ida selitti. – Mutta nyt minun varmaan pitää jo jatkaa, Dahlströmin täti odottaa Fagerkullassa.

Varmasti Talolan emäntä tiesi, keitä Dahlströmit olivat. Kaikkihan kylällä puhuivat pari vuotta sitten siitä, kuinka Toini-tädin synnytys oli alkanut Hunsalan asemalla. Ida oli ollut asemalla Juho-setää vastassa ja huomannut vieraan pariskunnan olevan pulassa. Juho-setä oli auttanut Dahlströmit heille kotiin samalla, kun Ida oli juossut hakemaan Serafiinan apuun synnytykseen.

Ida nousi pyörälle ja jatkoi matkaa. Hän muisteli tuota jouluntienoota pian Toivo-veljen syntymän jälkeen. Dahlströmit olivat menossa joulunviettoon Paavon kotitilalle Salonkylälle. Lapsen oli pitänyt syntyä vasta joulun jälkeen, mutta Taunopa syntyi Idan kotona, jo aatonaattona. Oli se aikamoista, vieras nainen synnytti heidän makuukamarissaan. Heistä oli tullut perheystäviä ja Taunosta hänen kummipoikansa – ei sentään virallisesti, kun ei Ida vielä ollut rippikoulua käynyt, mutta silti. Yhteyttä oli pidetty kortein ja kirjein, ja muutaman kerran oli kyläiltykin, vaikka välimatkaa oli aika tavalla.

Dahlströmin koti Fagerkullassa oli pieni, mutta kyllä sinne yhdeksi yöksi mahtui. Toini-täti oli luvannut lainata naapurista patjan kyökin lattialle.

Ida jatkoi polkemista aseman risteyksestä oikealle. Pian Hunsalan kylä alkoi jäädä taakse. Taloja oli nyt vähemmän, ja hänen tarvitsi harvemmin nousta pyörän selästä veräjiä aukomaan ja sulkemaan. Seuraavana tulisi Siikalan kylä, mutta siellä ei monta taloa ollut. Metsätkin olivat rautatieyhtiön metsiä. Ei niissä näkynyt edes lehmiä, vaikka Ida tiesi, että rautatieyhtiöllä oli niitä paljon. Ne taisivat olla muualla.

Toini-tädin kanssa oli sovittu, että Ida tulisi Fagerkullaan jo ajoissa, päivällä. Hän katsoisi Taunon perään, jotta Toini-täti pääsisi pyykkäämään joen varren pesulaan.

Tauno oli vilkas lapsi, eikä alle kaksivuotias vielä ymmärtänyt varoa jokeen putoamista, kiehuvaa vettä tai lipeää. Pyykkäys oli tarpeeksi raskasta ja vaarallista ilman pikkumukulaakin, sen Ida ymmärsi. Ja mielellään hän auttoi, oli hauskaa leikittää välillä Taunoa kuten Toivoa kotosalla.

Kesä oli ollut kuuma, ja lämmintä oli myös nyt, elokuun viimeisenä päivänä. Idaa janotti jo, vaikka matka oli vasta alussaan. Onneksi hänellä oli vesipullo korissa. Siellä oli myös tuliaisia Toini-tädille ja Taunolle sekä uusi hartialiina, kolttu ja esiliina huomiseksi. Repussa oli puinen, Juho-sedän tekemä uusi penaali sekä paperit: papinkirja ja kansakoulun lähtötodistus. Se oli hyvä todistus, kelpasi sen viedä yhteiskoulun rehtorille huomenna. Vapaaoppilaspaiikkaa varten tarvittiin varattomuustodistus ja todistus vanhempien kunnallisverotuksesta. Nekin oli hankittu mukaan.

Kopan oli Juho-setä rakentanut ja kiinnittänyt pyörän ohjaustankoon. Reppuun eivät kaikki tavarat olisi mahtuneet, ja painavan repun kanssa olisi ollut vaikeampi ajaa. Puusta nikkaroitu koppa oli asiallisen näköinen etupyörän päällä, vaikkei sitä ollut edes maalattu.

Ida pysähtyi juomaan ja jatkoi sitten matkaa. Maisemat olivat jo tuttuja, hän oli katsonut niitä myös junan ikkunasta, kun oli matkustanut Pyhäjärven torille Juho-sedän kanssa. Paikoin tie kulki läheltä junarataa. Etupäässä maisemat olivat metsää sen jälkeen, kun Hunsalan asemanseudun talot oli ohitettu ja jokisilta ylitetty. Enää ei tarvinnut edes vähän väliä nousta pyörän selästä portteja aukomaan, kuten alkumatkasta Hunsalassa, kun pihapiirejä ja metsälaitumia oli tiheässä.

Pyhäjärven puolella peltoa alkoi olla yhä enemmän ja siellä täällä oli taas jokunen talokin. Ida oli kuullut, että tällä

seudulla Högforsin tehdas omisti lähes kaikki maat ja oli hakannut metsät pois. Tehdas tarvitsi paljon polttopuuta. Toisin paikoin entisen metsän paikalle oli raivattu peltoja, ja ne kohdat olivat tietysti kauniita, mutta avonaisiksi hakatut alueet pelkkine kantoineen olivat Idan mielestä surumielistä katsottavaa.

Vielä kerran Idan piti pysähtyä juomatauolle, mutta loppumatkan hän polki taas rivakasti. Nyhkälän kylä lähestyi. Vauraita maatiloja, muutama näytti jopa yhtä isolta kuin Hiilin tila. Lehmät eivät olleet niitä samoja kuin useimmat kotipuolella, vaan joukossa oli eri tavalla valkokirjavia, isompia, sellaisia kuin Seppälässä. Niillä oli suuret ja vähän pelottavat sarvet.

Tie ohitti Pyhjäjärven aseman kauempaa, mutta peltojen yli Ida näki Pikku-Pässin veturin. Se odotti vielä lähtöään kohti Hyvinkäätä. Ihmisiä oli jo alkanut kerääntyä asemalle. Ida jatkoi matkaa. Vasemmalle jäi suuri rakennustyömaa. Mitähän noin isoon rakennukseen tulisi? Tuskin se kenenkään koti ainakaan olisi. Hän tuli kivisillalle ja ylitti sen. Toisella puolella jokea maat kuuluivat taas Högforsin tehtaalle. Edessä oli Vanhakylä ja vasemmalla Fagerkulla. Ensimmäisellä kerralla oli pitänyt kysyä tietä Dahlströmille. ”Jaa Taalrömmi”, oli vastattu, ja heti tiedettiin neuvoa. Täällä todellakin kaikki tiesivät toistensa asuinpaikat ja nimet, joskin ääntämisen kanssa saattoi olla vähän niin ja näin.

Mutta nyt Ida jo osasi reitin. Ylös mäkeä, polkuja pitkin halki työväen asuinalueen ja siinä se oli.

– Iita! Toivo huusi ja taapersi suoraan Idan syliin.

Ida kaivoi kopasta Toivolle pikkuleivän ja istahti portaille levähtämään. Toini-täti tuli sisältä porrastasanteelle.

– Oliko kuuma matka? Täällä olisi mehua odottamassa. Ja puurokin on valmiina.

Ida nosti kopan sisällön mukaansa ja seurasi Toini-tätiä sisään. Pikkuruisella kuistilla oli uusi huonekasvi ja pöytä, jota siinä ei ollut aiemmin ollut.

– Eikös olekin siistin näköistä, kun Paavo sai tehtyä meille pöydän ja Linkreenska antoi tuon pelakuun? kehaisi Toini-täti ennen kuin Ida oli ehtinyt sanoa mitään.

Ida istahti keittiön pöydän ääreen ja sai mehulasin eteensä. Hän nosti koristaan kolme ruisleipää ja pussillisen pikkuleipiä. Äiti tiesi, miten hankalaa Fagerkullassa oli saada leivottua, ja siksi äiti ja Ida olivat eilen leiponeet kotosalla. Fagerkullan pakari oli iso ja hieno, mutta sinne piti kantaa omat polttopuut, ja leipomisvuoron saaminen ei ollut aina helppoa.

Itselleen Ida oli tehnyt valmiit voileivät huomisen eväiksi. Muutaman pikkuleivänkin hän oli säästänyt herkuksi eväspaperin sisään.

– Joko täti pian on lähdössä pesulaan? Tulenko minä avuksi kantamaan?

– Tule ihmeessä. Kyllä tuo Tauno jo jaksaa sen matkan kulkea.

Pihassa oli kärry odottamassa pyykkikuormaa, mutta osa jäi vielä nyytissä kannettavaksi. Lakananyytin sisään oli kääritty pienempi pyykki. Iita otti nyytin toiseen käteen ja tarjosi toista kättä Taunolle. Taunon kasvoilla oli velmuileva ilme, ja hän lähti juoksemaan rinnettä alas.

– Tauno! Nyt nätisti! Pysyt tässä ihan lähellä meitä, ja kun tullaan rantaan, niin otat kiltisti Iita-tätiä kädestä kiinni. Ei saa juosta yksin rannassa, varoitteli Toini-täti.

Joenranta oli pelottava Idankin mielestä. Jos siihen putoaisi, voisi ajautua koskeen asti, ellei jo sitä ennen olisi iskenyt itseään rantakiviin. Pesulan kohdalla oli laiturin, jossa oli aidat, mutta varovainen saisi varmasti silti olla pyykkejä huuhtoessa.

Pesulassa oli hämärää. Toini-täti alkoi virittää tulta.

– Tässä menee sitten aikaa. Sinä voit kierrellä Taunon kanssa katselemassa Fagerkullaa ensi alkuun. Sitten Tauno jo varmaan meneekin päiväunille. Muistatko, missä huussin avain on? Kolmas pönttöhuone on meidän. Otat porsuasta kepin mukaan ja sillä kopautat mennessäsi, niin ei tarvitse pelätä rottia, Toini-täti selitti.

No, eihän Ida rottia varsinaisesti pelännytkään, mutta mieluummin huussissa kävi ilman niitä.

– Minä tulen sitten auttamaan takaisin päin illansuussa, Ida lupasi.

– Ei tarvitse, Paavo lupasi tulla tätä kautta työmaalta tullessaan. Ole sinä rauhassa Taunon kanssa. Siinä meidän toisessa omenapuussa ovat omenat jo kypsiä, niitä saa syödä. Voit naapureilta vielä varmistaa, mitkä puut ovat meidän, he kertovat.

– Hyvä, me pärjäämme!

– Varmasti pärjäätte. Se on se Niskalan muori siinä naapurissa sellainen äkäisensorttinen, mutta älä välitä siitä. Ei se pure kuitenkaan, Toini-täti huikkasi vielä heidän peräänsä.

Ida antoi Taunon viedä itseään minne Tauno vain tahtoi mennä. Hän arvasi, että Tauno osaisi kotiinsa ja jos ei osaisi, niin ihmisiltä kysymällä Ida löytäisi tien. Kaikki täällä toisensa tunsivat. Se kävi selväksi viimeistään siitä,

että jokainen kohdalle sattuva halusi tietää, kuka Ida oli ja mihin taloon kuului.

– Lopelta tulit? Millä keinoin? Jaa polkupyörällä, no sehän, sehän. Taalrömmin väen sukuako sitä ollaan, sieltä Salonkylältä? Jaa Pilpalasta? Mutta Taalrömmillä kummiskin?

Ja lopuksi jokainen kertoi, missä itse asui. Monelta sai myös kuulla, oliko talo hyvä vaiko kerrassaan kelvoton. Dahlströmien asuttamaa taloa kehuttiin, se oli kuulemma niitä parhaita. Ja isä Dahlström rakensi työkseen lisää, sekin tiedettiin.

Mäen päällä oli pieni aukio ja siinä pöllin päällä lankku. Tauno tahtoi kiikkua ja sen jälkeen leikkiä hiekassa. Pieni, ruskeanpunainen pystykorva viipotti kohdalle ja antoi Taunon roikkua karvoissaan hetken.

– Jokos me Tauno lähdettäisiin katsomaan, löytyisikö niitä omenia? Kai sinulla on nälkäkin jo?

Tauno malttoi jättää koiran ja lähteä haparoivin juoksuaskelin mäkeä alasuuntaan. He löysivät omenat kummallekin ja istuivat portaille niitä syömään. Tauno istui aivan kiinni Idassa ja kallisti lopulta päätään Idan syliin siihen malliin, että mahtoi väsyttää. He lähtivät sisälle. Ida ajatteli nukuttaa Taunon päiväunille menemällä itsekin hetkeksi pitkäkseen.

Ida heräsi monta tuntia myöhemmin, kun ovi kävi. Kauhistus! Hänhän nukkui Paavo-sedän ja Toini-tädin sängyssä!

– Voi veikkonen, nuku sinä! Väsytti kai sinuakin matkan jälkeen, hyvä kun sait nukkuttua, Toini täti nauroi, mutta huomasi Idan jo nousseen sanomaan Paavo-sedälle käsipäivää. – Aijai kun ottaa tuo pyykkäys selälle ja käsien päälle, mutta eivätköhän ne siitä verry ennen seuraavaa

pesulapäivää. Kiitos vain kovasti, kun katsoit Taunon perään. Ei aina viitsi naapureita pyytää, vaikka pitää minun vielä tällä viikolla kysyä jotakuta, että pääsen mankeliin.

Toini-täti alkoi pestä perunoita. Ida tarjoutui avuksi.

– No, jos jotain tahdot tehdä, niin pyykit pitäisi tuosta viedä ja levittää pyykkiplaanille kuivumaan. Jos Paavo vaikka lähtisi mukaan, ethän sinä voi tietää missä se on. Kävisikö niin, Paavo?

Paavo nousi oitis ja lähti Idan edellä ulos. Kuistin edessä oli pyykkivuori käsikärrien päällä.

Pyykkiplaanille ei ollut pitkä matka, mutta ei Ida olisi jaksanut kärryjä itse työntääkään. Kärryt olivat vanhat puukärryt ja raskaat työntää. Paavo-setä kertoi, että tehtaan puutarhaneiti oli vihainen, jos joku yritti kuivattaa pyykejä verannalla. Se ei kuulemma näyttänyt kauniilta.

Yhteisvoimin pyykit oli äkkiä levitetty naruille. Dahlströmin keittiössä tuoksui jo peruna ja kastike heidän tullessaan takaisin. Toini-täti nosti neljä lautasta pöydälle.

– Näyttikö tuo Paavo sinulle uutta taloa, joka niiltä nousee Nokitien varteen? Sehän alkaa olla jo valmis. On se niin onni, että Paavo pääsi rakennuspuolelle, ensinhän se oli pitkään tehtaalla.

Paavo-setä myönteli. Idan aiemmin näkemä talo oli kuulemma jo viimeistelyä vailla, ja Paavo-setä oli päässyt muihin hirsitöihin.

– Meidän Paavo se tätäkin taloa oli rakentamassa. Voi että oli hienoa päästä näin hyvään taloon. Tilaakin on puolet enemmän kuin Pikku-Koivulassa, jossa ensin asuttiin. Ja nyt nuo uudet vesipostitkin vielä. Ei tarvitse vesiä hakea enää Härjänlähteestä. Nyt meidän kelpaa. Vaikka oli jo

Pilven varjot vaeltavat on kaikenikäisille sopiva historiallinen romaani vuodesta 1926.

Se on kasvutarina ja ajankuva vastikään itsenäistyneestä Suomesta. Toiveikkuus ja usko sivistykseen vallitsevat, vaikka kansalaissodan muistot yhä heittävät varjojaan.

Kirja kuljettaa lukijan maalaispoluilta tehdasmiljööseen ja nuoren Suomen kehittyvään kulttuurielämään.

Ida-sarjan muut osat:

Lähteen rannalla elämä (vuosi 1923)

Idan joulut (vuodet 1917, 1923, 1935, 1943)

Männyissä tuoksuu uusi alku (vuosi 1946)

Joulu Sinervällä (vuosi 1959)

